

FAIRTRADE

SAŽININGOS PREKYBOS VADOVAS

Rinkis „Fairtrade“ – keisk pasaulį!

TURINYS

Kas yra Sąžininga prekyba?	3
Kaip atpažinti?	6
Kaip tai veikia?	8
Ką garantuoja Sąžiningos prekybos sistema?	10
Sąžininga prekyba pasaulyje	14
Sąžininga prekyba Baltijos valstybėse	18
Sąžiningos prekybos produktai	20

Leidiny išleistas įgyvendinant projektą „Sąžininga prekyba: informuotumo didinimas“, kurį iš dalies finansuoja Europos Sąjunga. Jis taip pat finansuojamas Lietuvos vartotojų instituto bei valstybės biudžeto lėšomis.

Lietuvos vartotojų institutas yra atsakingas už leidinio turinį, kuris jokia būdu neatspindi Europos Sąjungos nuomonės.

Visos teisės saugomos. Kopijuoti visą ar dalimis, taip pat naudoti komerciniais tikslais be Lietuvos vartotojų instituto raštiško leidimo yra draudžiama.

Leidėjas Lietuvos vartotojų institutas
S. Konarskio g. 49, 03123 Vilnius
www.vartotojai.lt

Tiražas 10 000 vnt.

Atspausdinta ant 100 proc. perdirbto popieriaus.

Leidiny yra nemokamas.

ISBN 978-9955-783-14-5

© Lietuvos vartotojų institutas, 2013

2013, Vilnius

Viršelio nuotrauka: © Simon Rawles

© Marcus Lyon

1. KAS YRA SĄŽININGA PREKYBA?

Ne visa prekyba yra sąžininga! Ūkininkai ir darbininkai ne visada gauna teisingą užmokestį už savo darbą. Dažnai kaina, kurią gamintojai gauna už savo produktus, yra tokia maža, kad net nepadengia gamybos išlaidų ir negali garantuoti pragyvenimo. Didžioji dalis pelno lieka įvairių tarpininkų ir platintojų rankose.

SĄŽININGA PREKYBA – TAI DARNUMO PRINCIPAI, DIALOGU, SKAIDRUMU, TEISINGUMU IR PAGARBA GRĮŠTA PREKYBOS PARTNERYSTĖ, KURIA SUDAROMOS GERESNĖS SĄLYGOS PREKYBAI IR UŽTIKRINAMOS Į ŠALĮ NUSTUMTŲ GAMINTOJŲ IR DARBININKŲ TEISĖS¹.

Sąžiningos prekybos (angl. *Fair Trade*) sistema užtikrina gamintojams sąžiningą atlygį, o vartotojams suteikia galimybę mažinti skurdą besivystančiose šalyse. Tai įprastinės produktų tiekimo grandinės alternatyva, užtikrinanti besivystančių šalių žmonėms pragyvenimą, saugesnę aplinką ir išsilavinimą jų vaikams.

¹ Pagal Pasaulinės sąžiningos prekybos organizacijos informaciją, <http://www.wfto.com/index.php>

© Didier Gentilhomme

KUO GAMINTOJAMS IR JUMS NAUDINGA TAI, KAD PERKATE SĄŽININGOS PREKYBOS SISTEMOS KAVĄ?

Kava perkama tiesiogiai iš ūkininkų, ūkininkų organizacijų arba kooperatyvų už garantuotą kainą – pirkėjas ir pardavėjas tampa partneriais. Pirkėjai žino apie darbo sąlygas, aplinkos apsaugą, kontroliuoja produkto kokybę ir supranta, kokia kaina už kavos pupeles yra sąžininga. Gamintojai už savo darbą gauna daugiau, nes mažesnis tarpininkų skaičius.

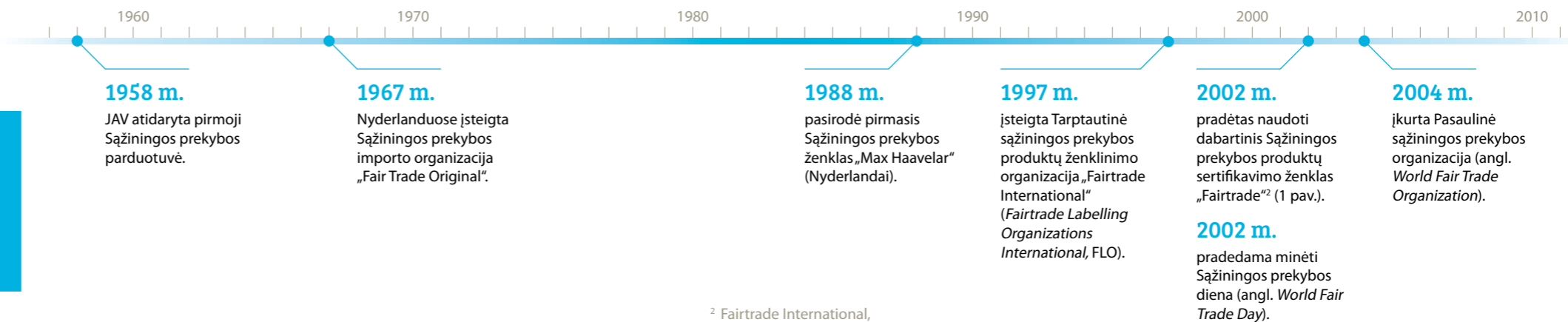
ĮPRASTINĖ TIEKIMO GRANDINĖ

SAŽININGOS PREKYBOS SISTEMOS TIEKIMO GRANDINĖ

Šiuo metu Sąžiningos prekybos judėjimas vienija daugiau negu 3 000 organizacijų (iš jų daugiau kaip 1 000 gamintojų organizacijų) daugiau nei 70-yje besivystančių pietų valstybių, o Sąžiningos prekybos sistemos produktais prekiaujama visame pasaulyje.

SAŽININGOS PREKYBOS DIENA minima visame pasaulyje kiekvienų metų gegužės antrąjį šeštadienį. 2014 m. ši diena bus pažymima gegužės 10 d.

² Fairtrade International, <http://www.fairtrade.net/about-us.html>

© Anette Kay

2. KAIP ATPAŽINTI?

Siekiant atskirti Sąžiningos prekybos produktus nuo įprastinių sukurtas Sąžiningos prekybos ženklas. Visame pasaulyje Sąžiningos prekybos **produktams** ženklinėti nuo 2002 m. naudojamas „Fairtrade“ ženklas (1 pav.).

1 pav. „Fairtrade“ produktų sertifikavimo ženklas

Gamintojų ir platintojų **organizacijos**, kurių prekybos praktika yra sąžininga, žymimos Pasaulinės sąžiningos prekybos organizacijos ženklu (2 pav.).

2 pav. Pasaulinės sąžiningos prekybos organizacijos ženklas

EUROPOJE „FAIRTRADE“ ŽENKLAS LABIAUSIAI MATOMAS JUNGTINĖJE KARALYSTĖJE:

JŲ YRA MATĖ **96 %** VARTOTOJŲ.

ŠVEICARIJOJE „FAIRTRADE“ ŽENKLU

PASITIKI **91 %** VARTOTOJŲ.

Sąvoka „Fairtrade“ apibūdina sertifikavimo ir ženklinimo sistemą, kuri sudaro vartotojams galimybę atpažinti produktus, atitinkančius tarptautinius „Fairtrade“ standartus.

Terminas *Sąžininga prekyba* apima visą Sąžiningos prekybos judėjimą ir sąžiningos prekybos principų besilaikančias organizacijas. Jis taikomas tiek ženklų pažymėtoms, tiek ir nepažymėtoms prekėms, alternatyvios prekybos sistemos organizacijoms ir t. t.

3. KAIP TAI VEIKIA?

„Fairtrade International“ ir Pasaulinė sąžiningos prekybos organizacija atstovauja 1,2 mln. „Fairtrade“ ūkininkų ir darbininkų beveik 70-yje valstybių³. Be to, veikia 19 nacionalinių „Fairtrade International“ organizacijų, kurios išduoda „Fairtrade“ ženklo licencijas. Šios organizacijos dirba kartu, teikia paramą, užtikrina patikimumą ir skaidrumą tiek gamintojams, tiek ir vartotojams.

Garantiją vartotojui, kad jo mėgstamas produktas tikrai yra pagamintas sąžiningomis sąlygomis, suteikia ant produkto esantis „Fairtrade“ ženklas (1 pav.), kuris įrodo, kad gamintojai ir prekybininkai įvykdė „Fairtrade“ standartų reikalavimus.

Pirmasis Sąžiningos prekybos ženklu pažymėtas produktas buvo kava (1988 m.).

Siekdama užtikrinti sistemos veiklą nepriklausoma „Fairtrade International“ sertifikavimo institucija „FLO-CERT“ kontroliuoja, kaip gamintojai ir prekybininkai laikosi Sąžiningos prekybos reikalavimų. Kitaip tariant, tikrinama visa tiekimo grandinė pradedant dirva ir baigiant parduotuve.

³ Gamintojų tinklai, <http://www.fairtrade.net/producer-networks.html>

„FAIRTRADE INTERNATIONAL“ IR PASAULINĖ
SĄŽININGOS PREKYBOS ORGANIZACIJA ATSTOVAUJA

1,2 mln. „FAIRTRADE“ ŪKININKŲ
IR DARBININKŲ

BEVEIK **70-yje** VALSTYBIŲ

© FAIRTRADE Österreich

© TransFair e.V. / Autorius: M. Ersch

© TransFair e.V. / Autorius: Didier Gentilhomme

4. KĄ GARANTUOJA SAŽININGOS PREKYBOS SISTEMA?

Kiekvienas, pasirenkantis Sąžiningos prekybos sistemos produktą, paremia ir pagrindinius principus, kuriais pagrįsta visa Sąžiningos prekybos sistema.

Garantuota sąžininga kaina

Sąžiningos prekybos sistemos gamintojams mokama sąžininga kaina. Tai toks užmokestis, kurį patys gamintojai laiko sąžiningu. Nustatyta minimalioji kaina padengia gamybos sąnaudas ir užtikrina pragyvenimą augintojams.

JOKIO PRIVERSTINIO DARBO!

SAŽININGA KAINA IR JOS MOKĖJIMAS!

Jokio priverstinio darbo ir vaikų išnaudojimo

Sąžiningos prekybos sistema užtikrina, kad nenaudojamas priverstinis darbas, taip pat garantuoja, jog nenaudojamas vaikų iki 15 m. darbas. Tai nereiškia, kad vaikai negali dalyvauti produktų gamyboje, pvz., kai jie mokosi tradicinio amato ir jų produktai parduodami. Tokia veikla nekenkia vaiko gerovei ir ji yra kontroliuojama.

Saugios ir sveikos darbo sąlygos

Darbo sauga ir sveikos darbo sąlygos trečiojo pasaulio šalyse buvo ir vis dar yra opus klausimas. Dėl to Sąžiningos prekybos organizacijos didelį dėmesį skiria darbo sąlygoms ūkiuose ir siekia gerinti darbo saugos bei sveikatos reikalavimų laikymąsi.

Aplinkos apsauga

Sąžiningos prekybos sistemos gamintojai skatinami naudoti daugiau vietinių žaliavų ir kuo mažiau pesticidų, palaikyti dirvožemio derlingumą, racionaliai naudoti vandenį, mažinti atliekų kiekį. Draudžiama naudoti genetiškai modifikuotus organizmus. Pakuotės dažniausiai gaminamos iš perdirbtų arba lengvai suyrančių medžiagų, o prekės, esant galimybei, pristatomos jūra.

Lyčių lygybė

Sąžiningos prekybos sistema siekia užtikrinti, kad moterims visada būtų sumokama už jų indėlį į gamybos procesą. Tais atvejais, kai atliekamas vienodas darbas, turi būti mokamas toks pat atlygis, kaip ir vyrams.

IŠMINTINGA ŽEMĖS ŪKIO VEIKLA!

JOKIŲ GENETIŠKAI MODIFIKUOTŲ ORGANIZMŲ!

© FAIRTRADE Österreich

© FAIRTRADE Österreich

© Linus Hallgren

Galimybių ir naujų rinkų atvėrimas

Sąžiningos prekybos sistema ir pirkėjai remia nedideliams šeimų ūkiams, asociacijoms arba kooperatyvams priklausančius gamintojus, kurie kitu atveju negalėtų dalyvauti pasaulinėje prekyboje.

Sąžiningos prekybos priemoka

Be pirkimo kainos, mokama ir papildoma suma, skirta socialiniam ir ekonominiam gamintojų bendruomenių vystymui: sveikatos, švietimo ir kitai infrastruktūrai gerinti, darbo našumui didinti ar pan. Kaip šias lėšas išleisti, sprendžia patys ūkininkai ir darbininkai; už jų panaudojimą atsiskaitoma „Fairtrade International“.

Skaidrumas ir atskaitomybė

Sąžiningos prekybos organizacijos yra sąžiningos savo tarpininkams, darbuotojams, nariams, gamintojams ir partneriams. Valdymas yra skaidrus, organizacijos atskaitingos, o informacija prieinama visuose tiekimo grandinės lygiuose.

Gebėjimų stiprinimas

Labai dažnai trečiojo pasaulio gamintojams trūksta pagrindinių vadybos įgūdžių, kurie padėtų įgyti daugiau ekonominio savarankiškumo ir mažiau priklausyti nuo sudėtingos pasaulio prekybos sistemos. Įsitraukę į Sąžiningos prekybos sistemą ūkininkai ir gamintojai mokosi, kaip valdyti savo darbą, gerinti gamybos pajėgumus ir suprasti rinką.

Sąžiningos prekybos praktika

Sąžiningos prekybos sistemoje rūpinamasi smulkiųjų gamintojų gerove, aplinkos apsauga, o ne kuo didesniu pelnu. Užtikrinama, kad už užsakymus būtų laiku sumokama ir, jeigu būtina, sumokamas bent 50 proc. avansas. Palaikomi ilgalaikiai solidarumu, pasitikėjimu ir tarpusavio pagarba grįsti prekybos santykiai. Ilgalaikės prekybos sutartys garantuoja gamintojams stabilumą.

„FAIRTRADE“ NAUDINGA BENDRUOMENĖMS⁴

„Mano namai visiškai pasikeitė. Mano sveikata ir pajamos geresnės, o aš didinu dirbamos žemės plotą... Dabar turime kooperatyvo atidarytą parduotuvę, kurioje galime pirkti prekes, naudojames švriu vandeniu ir mokykla, pastatyta iš sąžiningos prekybos pelno.“

Ūkininkas Mengesha Wocho, Oromia, Etiopija

„FAIRTRADE“ PADEDA ŪKININKAMS AUGINTI GERESNĖS KOKYBĖS JAVUS⁵

„Didžioji dalis iš „Fairtrade“ gautų priemonių investuotos į mokymus. Rengėme kursus, kaip kovoti su kenkėjais ir ligomis, kaip saugoti dirvožemį, dirbti įrengimais ir taikyti geresnius derliaus nuėmimo metodus.“

Kavos augintojų kooperatyvas „Cooperativa dos Cafeicultores das Montanhas do Espírito Santo“, Pronova, Brazilija

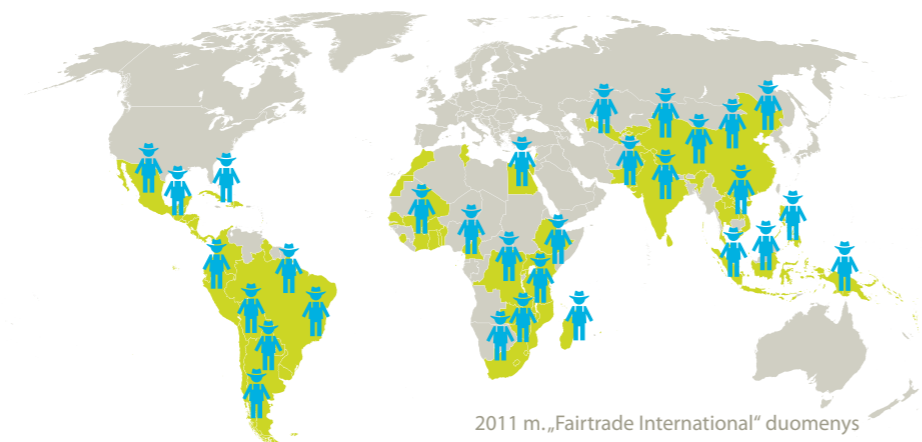
⁴ <http://fairtrade.org.nz/>

⁵ Ten pat.

5. SAŽININGA PREKYBA PASAULYJE

Geografija

Didžioji dalis „Fairtrade“ gamintojų yra iš Afrikos, Lotynų Amerikos ir Karibų jūros pakrantės valstybių, Azijos ir Okeanijos.

AR ŽINOTE?

© FAIRTRADE Österreich

Kolumbija, Dominikos Respublika, Peru ir Ekvadoras yra pagrindinės „Fairtrade“ bananus auginančios valstybės.

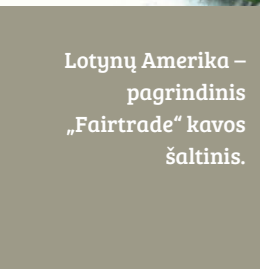
© Frédéric Raevens

97 proc. „Fairtrade“ medvilnės užauginta Indijoje bei Vakarų ir Centrinėje Afrikoje.

© FAIRTRADE Österreich

80 proc. „Fairtrade“ cukraus pagaminama Afrikoje ir Karibų jūros bei Ramiojo vandenyno pakrantės valstybėse.

Lotynų Amerika – pagrindinis „Fairtrade“ kavos šaltinis.

© TransFair e.V./ Didier Gentilhomme

„Fairtrade“ arbata dažniausiai įvežama iš Rytų Afrikos.

© Fairtrade International

© FAIRTRADE Österreich

Didžioji dalis „Fairtrade“ kakavos atkeliauja iš Vakarų Afrikos.

Pardavimas

„Fairtrade“ ženklų pažymėtais produktais prekiaujama daugiau negu 120 valstybių. Vien 2011 m. perkant „Fairtrade“ produktus pasaulyje išleista 4,9 mlrd. eurų (3 pav.).

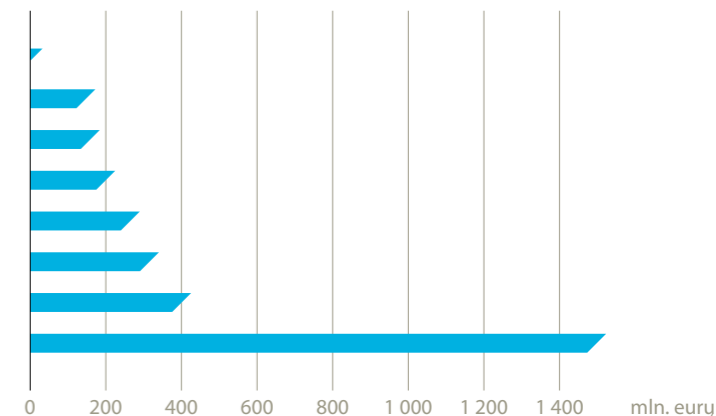
„Fairtrade“ sertifikuotų produktų pardavimas nuolat auga ir kai kur šalyse „Fairtrade“ užima labai didelę rinkos dalį.

3 pav. Mažmeninės prekybos apyvarta 2011 m. (mln. eurų)⁶

Liuksemburgas	7,492
Nyderlandai	147,300
Airija	158,864
Kanada	199,769
Šveicarija	264,754
Prancūzija	315,417
Vokietija	400,545
Jungtinė Karalystė	1498,208

2011 M. „FAIRTRADE“ PRODUKTŲ PARDAVIMAS EUROPOJE IŠ VISO SUDARĖ **3 mlrd. eurų.**

2012 m. pardavimas stipriai išaugo pagrindinėse rinkose: Vokietijoje (33 proc.), Nyderlanduose (26 proc.), Švedijoje (28 proc.), Šveicarijoje (15 proc.) ir Jungtinėje Karalystėje (16 proc.).

MAŽMENINĖS PREKYBOS APYVARTA PASAULYJE

4,9 mlrd. eurų

53 proc. Šveicarijoje parduodamų bananų yra „Fairtrade“ bananai.

40 proc. maišeliuose parduodamo cukraus ir 22 proc. maltos kavos Jungtinėje Karalystėje yra „Fairtrade“ produktai.

Kiekviena penkta Vokietijoje parduodama gėlių puokštė yra sertifikuota „Fairtrade“.

⁶ „Fairtrade International“ duomenys

Ekologija

Nors pagal „Fairtrade“ reikalavimus ekologinis sertifikavimas nėra privalomas, 52 proc. visų Sąžiningos prekybos sistemos gamintojų yra gavę ekologiškos gamybos sertifikatus⁷.

Tarp populiariausių parduodamų „Fairtrade“ produktų – bananai, kakava, kava, medvilnė, cukrus ir arbata. Net 31 proc. parduodamų „Fairtrade“ bananų ir 47 proc. visos „Fairtrade“ kavos yra ekologiška (4 pav.).

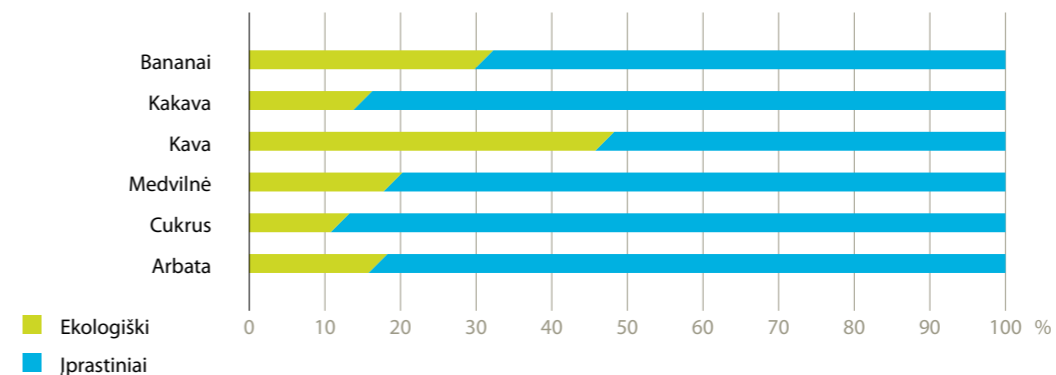

52 % VISŲ
SĄŽININGOS PREKYBOS
SISTEMOS GAMINTOJŲ YRA
GAVĘ EKOLOGIŠKOS GAMYBOS
SERTIFIKATUS⁷.

Ekologiški produktai yra pagaminti iš ekologiškų žaliavų ir jiems išduotas ekologiškos produkcijos sertifikatas. Tai reiškia, kad tokių produktų gamyba ūkiuose vykdoma ribojant pesticidų kiekį, nenaudojant sintetinių trąšų, antibiotikų, genetiškai modifikuotų organizmų, taikant sėjomainą, skiriant daugiau laiko augalų ir gyvulių brandai. Perdirbant žaliavinius ekologiškus produktus ribojami priedai ir pagalbinės priemonės, o genetiškai modifikuoti organizmai, aromatinių medžiagų ir spalviklių yra uždrausti.

⁷ <http://fairtradeusa.org>

4 pav. Įprastinės ir ekologiškos „Fairtrade“ produkcijos dalis pagal produktų kategorijas („Fairtrade International“ duomenys)

SAŽININGOS PREKYBOS MIESTAS

Pasaulyje yra daugiau negu 1 100 „Fairtrade“ miestų (pvz., Londonas, Roma, Malmė, Tamperė, Dortmundas Europoje, Hjustonas, Bostonas JAV, Torontas, Vankuveris Kanadoje), kurių savivaldybės, mokyklos, vykdydamos pirkimus, pirmenybę teikia „Fairtrade“ produktams ir skatina jų prekybą⁸.

SAŽININGOS PREKYBOS UNIVERSITETAS

„Fairtrade“ universitetas skatina Sąžiningą prekybą ir naudoja „Fairtrade“ produktus (pvz., Sasekso universitetas, Londono Sičio universitetas (Anglija) arba Kalifornijos universitetas (JAV)).

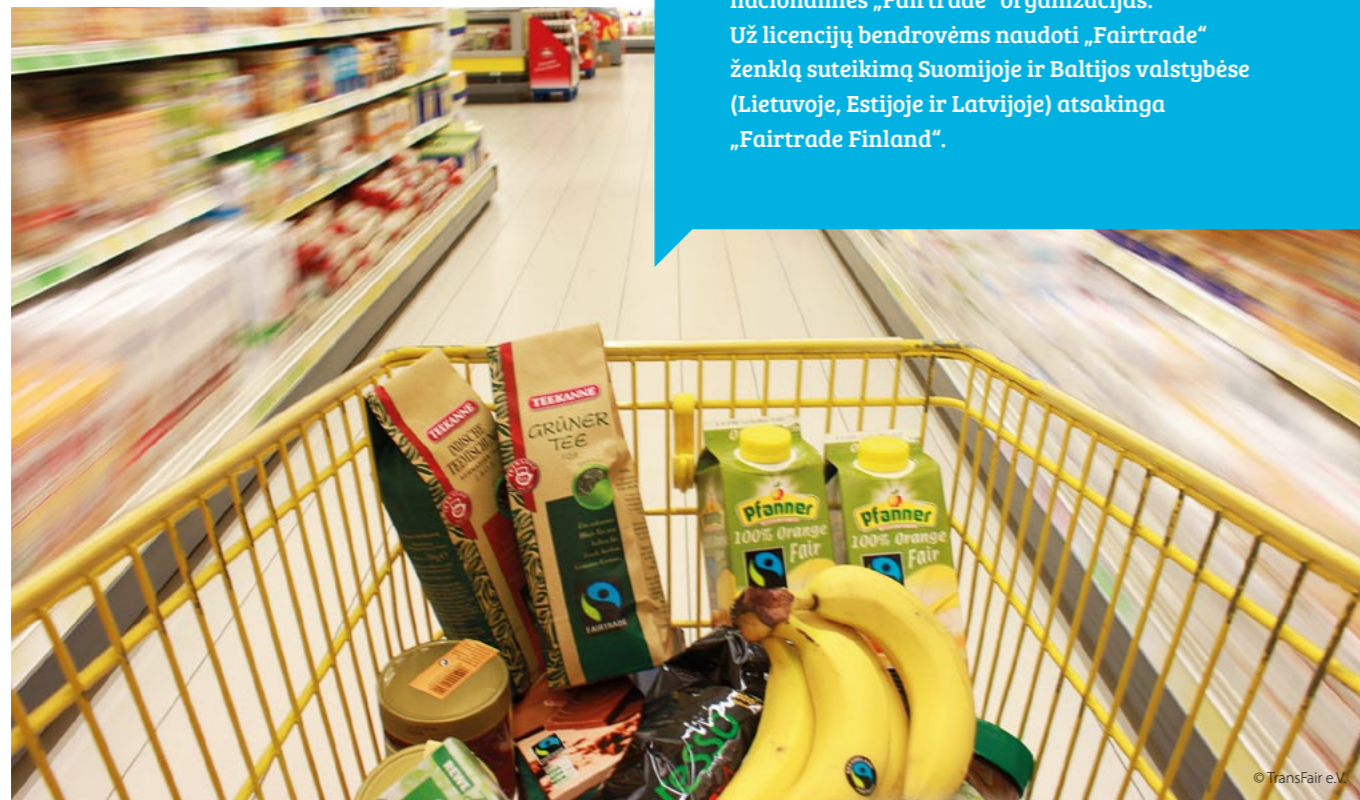
⁸ <http://www.fairtradetowns.org/>

© TransFair e.V. / Autorius: DavidBoucherie

6. SAŽININGA PREKYBA BALTIJOS VALSTYBĖSE

Iniciatyvos, kuriomis siekiama remti besivystančių šalių ūkininkus ir mažinti nelygybę, Europoje vykdomos nuo XX a. vidurio. Dabar senosiose Europos valstybėse „Fairtrade“ produktų yra kiekvieno namų ūkio pirkiniių krepšelyje.

„Fairtrade“ sistema administruojama per nacionalines „Fairtrade“ organizacijas. Už licencijų bendrovėms naudoti „Fairtrade“ ženklą suteikimą Suomijoje ir Baltijos valstybėse (Lietuvoje, Estijoje ir Latvijoje) atsakinga „Fairtrade Finland“.

© TransFair e.V.

„Fairtrade“ produktų prieinamumas ir populiarumas Baltijos valstybėse pastaruoju metu taip pat didėja. Pirmosios iniciatyvos, skatinančios Sąžiningą prekybą, kilo 2002 m. Estijoje, o 2007 m. gegužės 8 d. šalis oficialiai tapo pirmąja Baltijos valstybe, vartotojams pasiūliusia Sąžiningos prekybos produktų: kavos, arbatos, cukraus, vaisių ir vyno, šokoladinių gėrimų, šviežių vaisių ir medvilninių drabužių vaikams.

MAŽMENINĖS PREKYBOS APYVARTA ESTIJOJE SUDARĖ 496 640 EURŲ 2011 M. IR

1 061 938 eurus 2012 m.

„Fairtrade“ produktų prieinamumas pastaraisiais metais taip pat gerokai padidėjo Latvijoje – prekybos centruose lengvai galima rasti kavos, arbatos, šokolado. Platus „Fairtrade“ produktų asortimentas, įskaitant saldinius, vyną ir kitus gėrimus, specialiose ekologiškų produktų parduotuvėse. 2011 m. nevyriausybinių aplinkos apsaugos organizacija „Green Liberty“ pradėjo taikyti *palankumo* „Fairtrade“ ženklą, kuris skiriamas kavinėms, restoranams, parduotuvėms ir kitoms mažmeninės prekybos vietoms, kurios platina ir naudoja savo poreikiams „Fairtrade“ produktus.

MAŽMENINĖS PREKYBOS APYVARTA LATVIJOJE SUDARĖ 495 031 EURĄ 2011 M. IR

938 975 eurus 2012 m.

Lietuvoje „Fairtrade“ sertifikuotos kavos, arbatos ir cukraus galima įsigyti beveik kiekviename dideliame prekybos centre ir ekologiškų produktų parduotuvėse. 2008 m. lapkričio mėn. Lietuvoje (Vilniuje) buvo pirmą kartą organizuota Sąžiningos prekybos savaitė.

MAŽMENINĖ PREKYBA LIETUVOJE SUDARĖ 624 091 EURĄ 2011 M. IR

846 027 eurus 2012 m.

© FAIRTRADE Österreich

7. SAŽININGOS PREKYBOS PRODUKTAI

PIRMIAUSIA SAŽININGOS PREKYBOS SISTEMOJE PRADĖTA PREKIAUTI RANKŲ DARBO GAMINIAIS. O PIRMASIS SAŽININGOS PREKYBOS SISTEMOS PRODUKTAS, 1973 M. IMPORTUOTAS Į EUROPA, BUVO KAVA IŠ GVATEMALOS. ŠIANDIEN PASAULYJE PARDUODAMA DAUGIAU NEGU 27 000 „FAIRTRADE“ PRODUKTŲ, PRADEDANT MAISTU, GĖLĖMIS, AUKSU, MEDVILNE IR BAIGIANT SPORTO KAMUOLIAIS (5 pav.).

5 pav. „Fairtrade“ produktų klasifikacija (pagal „Fairtrade International“)

Kakava:
kakavos pupelės, skysta kakavos masė, kakavos sviestas, kakavos milteliai

© FAIRTRADE Österreich

Kava

© TransFair e.V / Autorius: M. Ersch

Arbata:
kininis arbatmedis (*Camellia sinensis*)

© Kyonne Leyser

Riešutai:
migdolai, graikiniai riešutai, makadamijos, žemės riešutai, anakardžiai, braziliški riešutai, abrikosų kauliukai, kita

Cukrus:
cukranendrių cukrus, melasa, kiti šalutiniai produktai

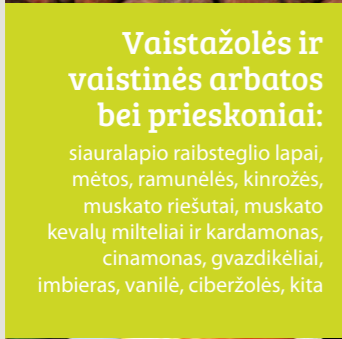
© Fairtrade Finland

Auksas

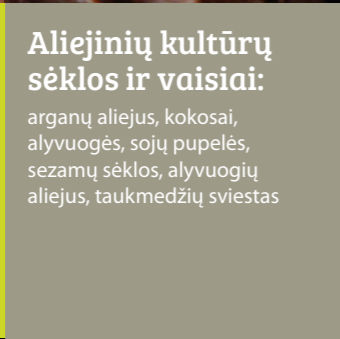

© Eduardo Martino

Vaistažolės ir vaistinės arbatos bei prieskoniai:
siauralapio raibsteglio lapai, mėtos, ramunėlės, kinrožės, muskato riešutai, muskato kevalų milteliai ir kardamonas, cinamonas, gvazdikėliai, imbieras, vanilė, ciberžolės, kita

Aliejinių kultūrų sėklos ir vaisiai:
arganų aliejus, kokosai, alyvuogės, sojų pupelės, sezamų sėklos, alyvuogių aliejus, taukmedžių sviestas

Javai:
ryžiai, bolivinės balandos, pirštuotės

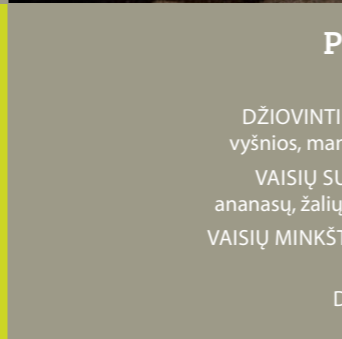

© Fairtrade International

Daržovės:
vijoklinės pupelės, pupos, daržo pupos, šviežios bulvės, žirneliai, pipirai, ankštiniai, saldžiosios bulvės, kita

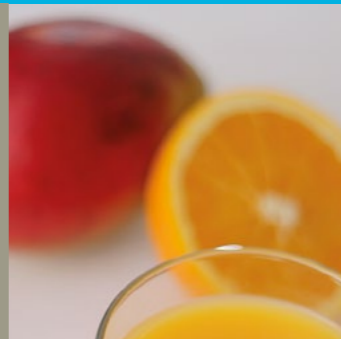
Paruošti ir konservuoti vaisiai ir daržovės
DŽIOVINTI VAISIAI: razinos, bananai, abrikosai, vyšnios, mangai, ananasai, besėklės razinos, kita
VAISIŲ SULTYS: obuolių, greipfrutų, apelsinų, ananasų, žaliųjų citrinų, mandarinų, pasiflorų, kita
VAISIŲ MINKŠTIMAS: obuolinių eugenijų, gvajavų, mangų, bananų, ličių, kita
DŽIOVINTOS DARŽOVĖS: pomidorai

Paruošti ir konservuoti vaisiai ir daržovės

Pluoštinės kultūros:
medvilnės žaliava

© Simon Rawles

Švieži vaisiai:
aliejinių kopūstpalmių vaisiai, obuoliai, avokadai, mažieji bananai, bananai, baobabai, amerikiniai vaivoriai, vyšnios, datulės, greipfrutai, citrinos, žaliosios citrinos, ličiai, mangai, kietriai, melionai, mažieji arbūzai, nektarinai, apelsinai, papajos, pasifloros, persikai, kriaušės, dumplūnės, ananasai, plantanai, slyvos, minkštieji citrusiniai (saldieji, likeriniai ir paprastieji mandarinai, klementinai), valgomosios vynuogės, arbūzai, vynuogės vynui gaminti, kita

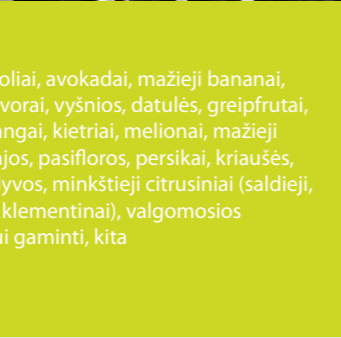

© Naomi Kranhold

Švieži vaisiai:

Medus

© Fairtrade Finland

Medus

Gėlės ir augalai:
skinti gėlių žiedai, skinta lapija, dekoratyviniai augalai

© Fairtrade International

Sporto kamuoliai

© FAIRTRADE Österreich

Sporto kamuoliai

© Fairtrade Finland

Mediena

Kava

Kavos auginimas reikalauja daug darbo, tačiau dėl nestabilių klimato sąlygų ir didelio skaičiaus tarpininkų neretai jos gamintojai besivystančiose šalyse uždirba tik grašius. „Fairtrade“ nustato mažiausią kainą už kavą, kad gamintojai būtų apsaugoti nuo staigių kainos svyravimų pasaulio rinkoje ir gautų stabilias pajamas.

Bananai

Nors kiekvienais metais suvartojama beveik 100 mln. tonų bananų, smulkiesiems ūkininkams sunku užsidirbti pragyvenimui. Eksportuojančią valstybę pasiekia tik apie 20 proc. prekybos centruose sumokamos kainos. Be to, bananams užauginti didelėse plantacijose naudojami dideli kiekiai pavojingų pesticidų. „Fairtrade“ užtikrina stabilias pajamas ir riboja pesticidų bei trąšų naudojimą.

„FAIRTRADE“ SUDARO ŪKININKAMS GALIMYBĘ SUTEIKTI IŠSILAVINIMĄ SAVO VAIKAMS⁹

„Dabar trys mano sūnūs mokosi mokykloje, o aš noriu ir toliau prekiauti savo kava „Fairtrade“ kainomis, kad galėčiau jiems užtikrinti išsilavinimą universitete.“

Kavos augintojas Feliciano Lara Santana, Fedecares, Dominikos Respublika

⁹ <http://www.fairtrade.org.nz/>

¹⁰ <http://www.fairtrade.net/meet-the-producers.html>

¹¹ Ten pat.

Cukrus

Kasmet plantacijose užauginama 135 mln. tonų cukraus. Tačiau besivystančių valstybių ūkininkai kenčia ne tik nuo svyruojančių nedidelių kainų, bet ir turi konkuruoti su turtingomis valstybėmis, galinčiomis subsidijuoti savo cukraus pramonę. „Fairtrade“ garantuoja finansinį stabilumą ir atveria naujas galimybes.

VISOS BENDRUOMENĖS GYVENIMO GERINIMAS¹⁰

Peru bananų augintojų asociacija „Asociación de Bananeros Orgánicos Solidarios“ (BOS) „Fairtrade“ sertifikatą gavo 2003 m. ir dabar 96 proc. jų produkcijos yra ekologiška. Asociacija ne tik investuoja į verslą, bet ir naudoja priemoną padėdama savo nariams gauti sveikatos draudimą, stipendijas vaikams, marškinėlius jaunimo futbolo komandai ir smulkiuosius kreditus.

NAUJŲ RINKŲ ATVĖRIMAS¹¹

Nuo kuklios savo veiklos pradžios 1975 m. Paragvajaus Manduvira kooperatyvas išaugo ir tapo pasaulyje pirmaujančiu ekologiško „Fairtrade“ sertifikuoto cukraus gamintoju ir eksportuotoju.

„Kai pradėjome, nieko neturėjome. „Fairtrade“ mums padėjo įeiti į rinką. Iš Vokietijos ir Šveicarijos atvyko žmonės sakydami: „Jūs galite nuveikti daugiau!“ Šiandien turime daugiau negu 28 skirtingus klientus ir parduodame savo cukrų į visas pasaulio dalis.“

Manduvira generalinis direktorius Andrés González Aguilera

Sudėtiniai produktai

Sudėtiniais vadinami produktai, pagaminti daugiau nei iš vienos sudedamosios medžiagos. Pavyzdžiui, šokoladas pagamintas iš kakavos, kakavos sviesto, cukraus ir kitų sudedamųjų medžiagų.

Visos „Fairtrade“ produktą sudarančios sudedamosios medžiagos, kurioms **yra parengti „Fairtrade“ standartai**, turi būti „Fairtrade“ sertifikuotos, nepaisant to, kokią dalį jos sudaro galutiniame produkte. Jei nėra sudėtinės medžiagos „Fairtrade“ atitikmens, leidžiama naudoti ir nesertifikuotus ingredientus. Taigi šokolado atveju turi būti sertifikuota kakava ir cukrus.

TAM, KAD SUDĖTINIS MAISTO PRODUKTAS BŪTŲ PAŽENKLINTAS „FAIRTRADE“ ŽENKLU, BENT 20 PROC. JO TURINIO TURI BŪTI „FAIRTRADE“ SERTIFIKUOTA (JEI NĖRA KITŲ SUDĖTINIŲ PRODUKTO DALIŲ „FAIRTRADE“ ATITIKMENS).

Medvilnė

Auginant medvilnę 70-yje pasaulio šalių dalyvauja apytiksliai 100 mln. šeimų ūkių. Medvilnė – itin svarbus darbo ir pajamų šaltinis Vakarų ir Centrinėje Afrikoje, Indijoje, Pakistane ir Centrinėje Azijoje. „Fairtrade“ garantuoja priemoną gamintojų socialinėms ir ekonominėms investicijoms, aplinkos apsaugai.

¹² <http://fairtrade.org.nz/farmer/agrocel-cotton-growers-association-india>

© FAIRTRADE Österreich

APLINKOS APSAUGOS STIPRINIMAS¹²

Indijos asociacija „Agrocel Pure & Fair Cotton Growers' Association“ įsteigta 2005 m. Joje dirba daugiau negu 20 tūkst. visos Indijos ūkininkų. Be kitų „Fairtrade“ priemonėmis finansuojamų projektų, jos naudojamos ekologiškumui stiprinti:

- nualintai ūkių žemei atkurti;
- ūkininkų švietimo ir mokymo programoms;
- natūraliais būdais mažinant medvilnės kenkėjų skaičių.

Projektą iš dalies finansuoja
Europos Sąjunga

Projektą įgyvendina
Lietuvos vartotojų institutas, Mondo, Green Liberty